

NAPREDNJAK

NEJUNAČKOME VREMENU U PRKOS!

RUKOPISI SE NE VRACAJU. -
PISMA I POŠILJKE NEPLA-
-- CENE NE PRIMAJU SE. --
OGLASI SE RACUNAJU 16 PA-
RA PO PETIT RETKU, A ZA
VIŠE PUTA PO POGODBI.
PRIOPĆENJA I ZAHVALE 20
-- PARA PO RETKU. --

Pretpata: za Šibenik (donošenjem kući) godišnje Kr. 5.— za Austr.-
Ugarsku Monarhiju godišnje kr. 6.50 — za inozemstvo godišnje kr.
8.50 — Pojedini broj u mjestu 8 para, vani 10 para.

IZLAZI SVAKOG PETKA.

Odgovorni urednik: A. - VJEKOSLAV TRINAJSTIĆ.
Izdavač, vlasnik i tisak „Pučka Tiskara“ Dr. V. Ijadica i drugovi
u Šibeniku.

24-25-26.

Šumi Marica !

Šumila je Marica, šumila Arda, šumila je Tundža onih sjajnih, onih slav-
nih dana 24, 25 i 26 Marta mjeseca,
o kojima će mladji naraštaji govoriti sa
ponosom, pjevati sa nasladom.

Orila se tih dana pod tvrdim Jedre-
nama iz junačkih grudiju pjesma bugar-
skog pohoda, pjesma, koja na maričinih
valima leti k moru egejskom, k moru
našemu, slavjanskomu; koja pjevačeve
oči, pjevačevu misao drži uprto uprav-
ljenu na prisojni Stambul, na carski
Carigrad i podžiže mu želju, utvrđuje
mu uvjerenje, da mu je posljednji i za-
vršni pohod određen prama tom lijepom
i slavnom gradu na Bosforu.

Šumila je Marica, šumila Arda, šu-
mila je Tundža a njihovi vali zarume-
niše se junačkom krvlju junaka, koji tih
dana na juriš osvojiše tvrde Jedrene.
Krv bugarska pomiješana sa srpskom
pomutila je bistre vode tih rijeka a
šumna Marica primila ih sve u svoje
krilo, da ih nosi dolje k jugu, gdje naš
rod od Turčina još izkorjenjen nije a
kamo naše želje stoljećima lete.

Slila se je pod Jedrenama bratska
krv bugarska u srpsku a srpska u bu-
garsku, spleo se je iz bratske krvi vi-
jenac pobjede i slave, nikao je iz nje
plemeniti mirisni cvijet budućih nada i
novih sloboda i miris tog plemenito mi-
risavog cvijeta čujemo svi, opijeni smo
njime svi na ovom Slavjanskom Jugu.

Blagoslovljena bila ona pusta brat-
ska krv, što je zamutila bistre vode tri-
ju rodničkih rijeka, što je onako obilno
natopila brežuljke oko bijelih Jedrena!

Bez krvi nema ni uskrsnuća! Iz te
krvi uskrsla je Mačedonija, uskrsla je
Stara Srbija sa svetim Kosovom i sa
Novim Pazarom, iz te krvi uskrsava sve
Južno Slavjanstvo od jednog do drugog
i trećeg mora.

Jugoslavijo! Jugoslavijo! Ime tvoje
ozvanja od jednog do drugog mora, za-
nosi, ispunja srca mnogih — slobodnih
i neslobodnih.

Jugoslavijo! Nijeti si bila u snu, u
oblaku čim dok živješe; kakova ćeš
biti divna dieci tih otaca kad ljepotom
sunčanog traka sa oblaka sadješ na
zemlju njihovih otaca i stupiš na prag
kuće njihove!

Prolivena je mnoga krv iz mnogih
srdaca po poljanama Balkana: mnoga
pod Kumanovom, mnoga pod Lozengra-
dom, mnoga pod Bitoljem a ovih dana
mnoga pod Jedrenama: bratska, srpska
i bugarska. Lako da se još mnoga pro-
lije pod Čatalžom, pod Bulairom i pod
Stambul-gradom, a lako da i na drugim
poljanama. Ali sva ta krv nije se i lice
se za jednu ideju, za jedan ideal, zad-
nji kucaj srca, prije neg se iz njeg isci-
edi posljednja kap krvi i života, kupaće
samo tom idealu, koji ima da se smje-
sti među svoja rodna mora.

Mnogo je još Turaka na svijetu,
ali svi Turci svijeta mogu biti čerani,
da se ova pusta krv na Balkanu ne lije-
badava. Nije zemlja bezna krvi, neg
narodi slobode. San otaca njihovih sa
oblaka mora saći na zemlju, makar se
svi Turci svijeta proti tome digli.

Nepredobitne Jedrene su dobivene,
neispunjeni san — ispuniće se.

Od dana 24, 25 i 26 Marta ri-
tekom prolivene srpsko-bugarske krvi po-

čimlje da plovi polako i dostojanstveno
idealni sjajni lik Jugoslavije, da proglaš
moćnom riječju svoju vlast do prirodnih
granica.

I vrata paklena neće ga raskladati,
nit svi Turci svijeta u hodu zaustaviti!

U znaku triju brojeva, triju dana
(slavnih i krvavih triju vijeka (krvlju
bratskom zamučeni) triju jugoslavenskih
plemena (istoparodnih) triju mora (na-
ših) — Jugoslavijo! pozdravljamo tvoj
triumfalni hod. *bv.*

Hermann Bahr o nama.

Hermann Bahr u svom spominjanom
djelu „Austriaca“, govoreći o bezsrannom
Fridjungovom procesu, piše o nama među
ostalim ovo:

„Medju nama žive jedan vrlo siromašan,
gospodarstveno slab, duševno neobično raz-
vijen, ljudski odveć vrijedan, politički nesvijes-
tan, od države posve zapašten narod. . . . —
Srbi. U Ugarskoj su osumnjičeni, da gledaju
prama Austriji. U Austriji
bi ih se rado proti Ugarskoj upotrebilo.
Kako god stajali, negdje su uvijek sumnjivi.
Oni su i Hrvati napokon po plemenu i jeziku
jedan te isti narod; ali ih je povijest ras-
stavila, dok ih je, pred malo godiina, zaje-
dnička nevolja ost zadržala. Samo im Hr-
vati dakako ne mogu puno pomoći, jer ni
onima nije bolje; i oni nalaze na svakom
koraku na elejnajstvo.

Čim se i Srbin i Hrvat stane da
duševno budi, već je izdajnik. Oni ne
mogu dobiti svoju vlastiti život prama svo-
joj prošlosti i svom nutnjem čuvstvu, a
da se odmah ne osumnjaju radi odvoje-
nja od Ugarske. Namiguje im se dakako
iz Beča, bodreći ih, ali im Beč nije ni-
kada pomogao. Kamo da se dakle obrate
njihove mlade sile, koje težu za razvitkom i
njihova želja oko duševnog osviještenja dje-
lovanja? Treba li im zamjeriti, ako im se u
beskrajnoj zapaštenosti rodi jednom zadnja

nada, da bi možda Srbija mogla biti Pije-
montom Jugoslavena? Oni su u Beč po-
lagali nade, a Beč ih je izručio Ugarskoj.
Pokušali su, da se povjere Ugarskoj (u glupoj
riječkoj rezoluciji). Ugarska im je sve uskra-
tila, što im je gospodarstveno i duševno
od potrebe. Zar bi dakle bilo čudo, kad bi
sada, — posvuda izdani, posvuda preva-
reni, u skojoj skrajnoj nuždi, svoj spas tra-
žili u Srbiji? U istinu izgleda, da medju
srpskom i hrvatskom mladeži ima takovih
želja i nada, te mogu dovesti do političke
romantike, slične onoj, koja je za Taaffe-a,
po Kuchelbadu, zaslijepila njemačku mladež
u Austriji. Svi smo tada bili iredentiste, ze-
maljski neprijatelji, veleizdajnici, što nas u
ostalom nije smetalo, da ovoj toli mrskoj dr-
žavi kašnje dademo čislo ministara, dvorskih
savjetnika i domoljuba. Ja sam isti onda, od
tog ima već dvadeset i pet godina, bio uz
psovke i poruge isključen iz bečke Universe,
jer sam se u gozbi, koja se držala u spomen
Rikarda Wagnera izrazio bio o neizvjesnoj
velikonjemačkoj težnji. Stoga znam iz vla-
stitog iskustva, da se mi treba one prijate-
lje, kojima mi sada kao excelencama možda
neugodno bilo da ih sjetim, da nije dugo
vremena od kako su i oni, radi različika ili
crno-čvrstih vrpe, bili okrivljeni, da su
u zavjeri sa Bismarckom kakve je nekomi-
no glupo bojati se smjarenja i opojnosti
mladih ljudi, koji se sami razbude, čim se
prvi zahos razpline, a baš time što se nji-
hovoju slobodi i časti prijetu, stvaraju se
ponajviše mučenici, od kojih se nekoji iz
prkosa puštaju proganjati više no što bi im
inače bilo i na um palo. Čini mi se, da ja
poznam raspoloženje ljudi u Dalmaciji i u
Hrvatskoj; vidio sam tuženike u onom pro-
kletom zagrebačkom procesu i mogu za-
jamčiti, da sam neoborivog uvjerenja, da u
čitavoj Hrvatskoj i cijeloj Dalmaciji nema ni
jednog zemljeizdajnika, kao ni onda medju
nama njemačkim učenicima od god. 1880.
Mi htjedosmo biti Njemcima, a jer nam je
to pod Taaffe-om izgledalo zabranjenim, če-
znuli smo za Njemačkom. Za čeznuće nema
nikakovog kaznenog zakona. Ja ne pojmim

PODLISTAK.

Maksim Gorki.

Drug.

I.

Sve bijaše čedno, nerazumljivo u onom
gradu. Mnogo crkava svojim zlaćanim i
gustim kubetima stršila je prema nebu, ali
zidovi i dimnjaci tvornica bijahu viši od
zvonika, a teška pročelja industrijalnih
zgrada zasjenjivahu skoro hramove, koji su
se gubili u tmurnoj mreži kamenih zidina
poput fantastičnog cvijeca u prašini i razva-
linama.

I kad su zvona crkava pozivala ljude
na molitvu, njihovo mjedeno bruhanje talasa-
jući se preko gvozdja krovova umiralo je
promuklo u niskim labirintima, između kuća.

Bijaše mnogo kuća i lijepe bijahu, a
svijet krčljiv i slab. Od jutra do mraka
živili su poput sivih miševa zabrinuti ljudi
po uskim i vijugavim gradskim ulicama i
požudnim pogledima tražili neki kruha, neki

zabava, a neki su opet na raskršćima tjes-
kobno i zlokobno gledali, da se nemoćni iz-
mire sa sudbinom i da prignu glavu pred
voljom silnih.

Bogataši zvali se silnim, jer svak je
mislio, da samo novac može da daje moć i
slobodu čovjeku. Svi su želili moć, jer su
svi čamili u ropstvu. Uslijed raskoši boga-
taša zadjela se zavist i mržnja kod siromaha.
Niko nije poznavao milije glazbe od zvečka
zlata i stoga je svak svakome bio neprijatelj,
a okrutnost carevala je u svima.

Nad gradove je sjalo kadkada sunce,
ali život bijaše uvijek sumoran, a ljudi slični
sjenama. Noću palili su mnogo treptavih
svjetiljaka, i tad bi se po ulicama pojavlji-
vale ispijene žene, da prodaju svoje draži.
Sa svih strana prodirao je oštri zadržak pića
i svukuda su se tužno caklile nijeme i poh-
lepne oči gladnih. Zrakom se lagano pridizao
prigušeni jauk neizmjerne nesreće, a nije
imao snage da uzvine u strašnome krikui
svome.

Svi su životarili u dosadi i nemiru. Svi
bijahu zajedljivi, svi se osjećali krivim. Samo
ih je nekolicina osjećala da ima pravo, a ti

bijahu divlji poput živina, bijahu najokrut-
niji

Svi su htjeli da žive, a niko nije znao
kako. Niko nije mogao da slobodno slijedi
svoje težnje i na svakom koraku k buduće-
sti i protiv volje bijaše prisiljen, da se osvr-
ne na sadašnjost, koja ga je poput gadne
nakaze svojim silnim i moćnim rukama zau-
stavila na njegovom putu i pritezala ga u
svoje prljave zagrljaje.

Čovjek preneražen i očajan zaustavljao
se izmožden pred onim gadnim licem života.
Kroz hiljadu svojih tužnih neisejelivih očiju
on mu gledaše u srce istući nešto, i tad su
mu blijedile u duši jasne slike budućnosti i
jauk nemoći ljudske gubio se u neskladnom
koru jauka i vapaja svih bijednika, mučenika
života.

Uvijek se osjećala dosada, uvijek ne-
mir, kadikad strah, a sav taj svijet tonuo je
u onom nepomičnom poput tamnice tužnom,
mrkom gradu, od kog su se odbijale žive
zrake sunčane, tonuo je medju onim pravil-
nim nemilim rpama kamenja, što zasjenji-
vahu hramove.

Glazba onog života ne bijaše nego pri-

gušeni jauk boli i mržnja, mukli glasi skri-
vene pakosti, očajni krik okrutništva, živo-
tinski vrisak nasilja.

II.

I posred te tužne i uzaludne trzavice
bolova i nevolja, u grozničavoj mješavini po-
hlepe i potrebe, u žalu niskog egoizma, po
podzemljima kuća, gdje je kuburila ona bi-
jeda što je stvorila bogastvo grada, promi-
calu neopaženi sanjari, samci s vjerom u
čovječanstvo odijeljeni od svih, propovjednici
buntovništva, živi ugarci dalekog ognja
istine. . . .

U podzemlju nosili su oni tajao sobom
malo, uvijek plodno sjemenje jedne proste i
uzvišene nauke. Dostojanstveno s ladnim
bljeskom u očima ili nježno, i ljubavljivo si-
pali su oni tu jasnu istinu, što žeže, u tam-
na srca robova, koje je moć pohlepnih i vo-
lja okrutnih pretvorila u slijepa i nijema
orudja izrabljivanju.

(Slijedi).

zasto bi njihova čeznja bila kaznjivija od naše. Da li će ih ta čeznja minuti i da li će i za njih doći doba, da se i u Austriji dobro čute, zavisi o Austriji. Takove se veleizdajnike ne liječi prijateljima, već tim što im se oduzme unutarnje ovlaštenje i svaku izliku za veleizdaju. O čemu imamo najbolji primjer u "Andrassy-u" Preveo H. Gaspić.

Ako je nama stalo, da postignemo ono, što hoće da postigne Albanija, (dakako ne za milostinju poput nje), red nam je da poučimo Evropu malo zemljopisu i da ju osvjedočimo, da se je karta Balkanskog poluotoka počela mijenjati. Treba da zna čitav svijet, da se Balkan proteže: „Od Triglava do ušća Dunava — Od Crnoga do Jadranskog mora.“ Mjeseca siječnja 1913.

H. Gaspić.

Malo zemljopisa.

Bilo je u siječnju prošle godine kad je svijetom prohujala vijest, da je neustrašivi Roald Amudsen na južnom polu zatakao norvešku zastavu. Ondje, kud nijedna noga ljudska nije stupila, dopro je on sa četiri svoja druga. Pišući o njemu francuski podadmiral Besson ovako zaključuje: „Ovo otkriće najprije dokazuje, da energičan i ustrajan čovjek može sve, kad megju ostalim posjeduje znanost i iskustvo; da za njega riječ „nemoguće“ ne postoji! da razum može naći neizmjenjnih slasti i drugovdije, ne samo u umjetnosti i zabavi. Čovjek ko Amudsen slava je svom narodu, on je dika čovječanstva!“

Otkrivši južni Pol, pokazao je čovječanstvu, kako ta najskrajnija točka izgleda. Svijet se je zainteresovao za one ledene poljane, kamo usljed studeni od -59° C. ni žive duše nema. — Ali se širom svijeta nezna, da li negdje postoji Dalmacija, tko u njoj žive i kako!

Jedan moj prijatelj čudom se čudi, ako prem žive u Hamburgu, koji je u trgovačkoj svezi sa cijelom zemaljskom krugljom, što mi u Austriji svi bez razlike ne govorimo — njemački! Eto oni tamo misle da Austrija sastoji od samih Njemaca! Za Hrvate i Srbe, barem do veličanstvene osvete Kosova nitko nije znao — tek su danas za njih doznali; jer se svijet uči samo ratom. Za rata je svakomu najpristupačniji zemljopis — iz novina.

Dok se čak za južni pol zna, da završava kotlinom nazvanom „vražja plesna dvorana“; dok se evropa sprema, da se do potrebe pokolje radi one šake Albaneza, za koje se zna samo, da trguju drvenim ugljenom, a iz čije zemlje teško da putnik iznese živu glavu, dotle za nas malo tko haje, jer nećemo da, kao Albanezi, pademo na gola koljena i da šaljemo telegrame Sir Eduardu Grey-u, ministru vanjskih posala u Engleskoj

Albanija čeka obećanu autonomiju, nada se širokim granicama i zajamčenoj nepovrijedivosti. Čime je to tako nenadano ona postigla, te zašto sve velevlasti za Albaniju rade? U prvom redu radi svojih interesa, a onda i stoga jer Albanezi ne spavaju na mekim dušecima kao i mi, jer njihovi listovi u par svjetskih jezika izlaze u Bruselju i u Amsterdamu i jer su tim i ostalim zgodnim pomoćnim sredstvima oni uspjeli, da zainteresuju sve velevlasti: nekima od njih obećali su naime svoje rudokope, šume i slapove, ostalim su povjerali škole i bolje luke, a onim njihovim najboljim prijateljima obećali su, da će se klanjati svetoj rimokatoličkoj vjeri i što je najglavnije izručili su unaprijed ono možebitnih nekoliko hiljada vojne, da priječe Srbiji udomiti se na jadranskom moru. Njihovi prijatelji računaju, da će jedni odozgo a drugi odozdo lasno zaustaviti Slavene u njihovom pravednom osvajanju djedovine. To je baš i glavni uzrok sadašnjih mobilizacija

Računi se dakako na papiru pišu, ali teško će biti izvesti ih, jer bi ih naravski lasno mogao neko pomutiti. Taj „neko“ nam nije nepoznat. Tursko carstvo gasi se kao svijeća bez ulja; ona tinja i tinja dok i posljedni žizak ne izgori, a onome, te ju gleda privlačni oči dok se ne ugasne i u očima ostavi modru piegu — uspomenu na njen ugašen sjaj. Ali nije samo jedno tursko carstvo u Evropi, mi to svi dobro znamo. buduću je našu svijet, samo čim je stalna, to i u još nekim uljanicama malo i malo ulja nestaje.

Sitan rad, a veliki plodovi.

Putovao sam iz Trsta u Beograd kad je rat bio u potpunoj svojoj žestini. Sila je bila protiv sile. Teritorijalno malene, ali nacionalno jake, svijesne svoga zadatka, a još k tome zadahnute modernim i čistim nazorima o slobodi, ustale su i složile se četiri balkanske kraljevine, da oslobodi svoju braću od turskog jarma, te da pokažu čitavom svijetu, da balkansko poluostrvo ne smije da bude samo na geografskoj karti dio Evrope, već da to mora da bude u svakom pogledu. Kad su Turci po Balkanu silovali, robili i klali, Evropa je sve to mirno gledala, za ništa nije marila; neka Turčin radi što hoće, glavno je da bude usčuvan „Status Quo“! A danas? Danas se Europejske sile zanimaju, i to mnogo zanimaju za Balkan; danas, kad vide da je svakoj po jedan zalogaž ispaio iz usta, stvaraju se neke nove države, te gledaju da se spasi ono što se spasiti ne može; hoće da očuvaju Tursku ne radi Turske nego radi svojih aspiracija. Ali Slaveni, na Balkanu, hoće da budu svoji gospodari; ne traže pomoći, ali neće ni tutorstva. To je, razumije se nekim velesilama krivo, a nadasve onima, koje su imale već gotove planove osvajalačke

Balkanski savez, a osobito Srbija i Bugarska pokazale su što mogu, zadržale su čitav svijet; pa i mi jugoslaveni Srbi, Hrvati i Sloveni u okviru monarhije, možemo mnogo šta naučiti.

Svaki Srbin zna zašto se bori, on stupa naprijed vedra čela i pobijeguje jačeg neprijatelja, jer je svijestan svojih dužnosti i nacionalno odgojen. A kod nas? — Dobro su mi još u pameti riječi jednog našeg zastupnika. „Da je u nas sve uređeno, te da svak vrši svoju dužnost, kao naša policija, mi bi bili prvi narod na svijetu.“ Jedva sam želio da predjem granicu. Kad sam došao u Šabac odmah sam slobodnije odahnuo, jer me više nije plašio duh pok. ministra Bacha, koji nas — omladinu — bez prestanka proganja.

Kad u jutro odputovah iz Šabca sa srpskom ladjom za Beograd upoznaoh se na palubi s dvojicom djaka, koji uče u tugjini, a išli su u Beograd da se stave na raspoloženje domovini; upoznaoh se i sa jednom studentkinjom, koja je po primjeru Kosovke djevojke, išla također u Beograd da njeguje ranjenike: posao, koji je svaka srpkinja za vrijeme ovog rata smatrala svojom dužnošću. Razgovarali smo o svačemu: Oni su mi puni zanosa tumačili razne zanimljive i dirljive slike sa svojih sela i gradova, govorili su mi o svijesti srpskoga naroda i o raznim žrtvama, koje su pojedinci i grupe polagali na oltar domovine, pak mi rekoše, da eto i oni — ako i nepozvani — dolaze, da se ponude domovini. Takav je eto odgoj srpskog djaka. Dok su mi to pripovijedali razmišljao sam o našem izmučenom hrvatskosrpskom ili srpskohrvatskom narodu. Medjutim mi je kroz maleni četverouglasti prozorčić zapelo oko o krasne slavonske ravnice, gusto zašumljene, što su se na obali rijeke nizale. Gledao sam i raz-

mišlao o toj našoj krasnoj i bogatoj zemlji. I sjetio sam se da te šume goji, siječe i pretvara u dobar građevni materijal, naš seljak, a da se njima koriste razni tuđji ljudi: Madjari, Nijemci pa čak i Talijani, — ovima razne hrvatske vlade daju najveće pogodnosti za kupovanje šuma, i tako našim novcem pomažu oni otvarati na našem teritoriju tuđjinske škole, koje našu djecu odnaroduju. O jadna Slavonijo zar si tako nisko pala? Na svoje sam oči vidio, a svojim ušima čuo „konduktera“ magjara, koji našem seljaku psuje i grdi hrvatsku majku, i to u vagonu željeznice, koja prelazi preko našeg teritorija. Gdje je tvoj narod Slavonijo, gdje je tvoja omladina? Zar nisu to zemlje pune naše krvi? Zar ćemo do koju godinu, i tu morati da otvoramo Čirolo-Metodske škole i Srpske-Zore? Pokušaj omladino pak poradi malo u narodu, na bazi nacionalnoj, zadji među narod, tumači, predavaj . . . i rad neće biti uzaludan.

Na istoj ladji se vozila i jedna mlada gospodja. Oko nje šest sedam seljaka, stajalo je na nogama, te su svi skupa pozorno slušali njezino pričanje. Jedan od mojih drugova, rastumačio mi je da je ona gospodja učiteljica iz X . . . , i da to ona tumači i priča seljacima povijest srpskoga naroda i srpske prošlosti, a da tako u Srbiji na putovanjima, radi sva inteligencija; tim prikrate sebi vrijeme, a narodnoj svijesti koriste mnogo. Tako rade Srbi i Srbkinje u svojoj slobodnoj zemlji, a današnje nam doba pokazuje plodove takovog rada; to je rad sitan, ne zapada novaca, a plodovi njegovi su veliki i neprocjenjivi.

I naša inteligencija, nadasve mi omladina, moramo raditi ovako, ako ćemo da i ovaj dio našeg naroda, kojega razni sistemi ugnjetavaju, podignemo i potpuno nacionalno osvijestimo. Moramo raditi i to mnogo: moramo i nacionalno i ekonomski osloboditi naš narod, — jer smo u XX. vijeku!

Beograd 1913.

Bogdan Krstelj.

Malo citata.

„Moćnoj Evropi sa njezinih 12 milijona vojnika izrugao se pigmejac (Balkan), koga bi velesile mogle zgnječiti ko buhu . . . Kralj Nikola hoće da smrvi u prah političke akcije velesila. Ta drzovita politika ima u sebi nešto sotonskoga . . . izrugiva se svojim držanjem zlokobnim i izazivnim!“ („Neue Freie Presse bečka“).

„Prošlo je doba, kad se na balkanskom poluotoku nije ništa smjelo dogoditi protiv volje velesila. Sad je obratno. U kancelarijama velikih država vlada sumnja, nesigurnost, neprikladnost; naprotiv mali ljudi balkanski hoće da kroje povijest svijeta; oni znadu što hoće, prave programe, odlučuju, djeluju. Evropa je prestala ravnati Balkanom, sad Balkan počima da vodi Evropu. Preokrenuo se svijet! Pa kad je jednom ušlo u modu da mali vode, a veliki trče u neprilici za njima, logično je da medju malenima opet najmanji (Crnogora) daje intonaciju“ (bečka „Zeit“).

„Rastignac“ u rimskoj „Tribuni“ pisao je: „Evropa je u zakašnjenju za čitavih 30 godina u pogledu pravde i slobode balkanskih naroda; ona — velika izrabljivačica i velika priležnica Turske. Mi uz najživlje osjećaje i najtoplje simpatije pratimo rat balkanskih naroda, koji su se eto jednom pokazali zrelima za pobjedu i dostojnima, da živu potpuno neodvisni od turskog jarma i od tutorstva Evrope. Ovaj rat nije drugo do li posljedica historije evropejske diplomacije, koja je redovito znala zanijekati pravdu potištenima, a poticala napadače na nove

povrede. Rat je ovaj pogrješka stare politike evropejske.“

„Napred dakle Jugoslaveni! Prati vas doista ljuta mržnja kojekakvih diplomatskih kabineta, kojima čitavo kršćanstvo stoji u prstima i noktima, i kojima su svi zakoni božji i čovječji, sve zapovjedi svete matere crkve napisani na bursovnom listku: ali vas istodobno prate simpatije cijelog poštenog i slobodnog čovječanstva; prati vas ljubav i blagodarnost pogažene vaše braće, što se spremaju na veliki dan odmazde. („Naprednjak“ Br. 44. god. 1912.)

Jugoslaven.

Dopisi.

Trogir, 12./3. 1913.

(Glazba će opet udarati. Ali?).

Dne 9 o. m. j. uprava trogirске narodne glazbe, pozvala je svoje glazbare u opć. vijećnici, da se tu sporazume i razlože, da li će ista opet udarati ili ne, te time čuti što će glazbari kazati. Bijedni glazberi dodjoše, te bijahu upitani što misle i zahtjevaju. Na što im bi od istih odgovoreno: „Zahtjevamo cijelu novu upravu izuzev samog jednog, i baš našeg bivšeg prisjednika g. I. Belasa, i promjenu pravilnika, te da time i mi jednom budemo imali pravo glasa.“

Kad je to gosp. Mikula vit. Madirazza čuo, ostao je kao zapanjen, da neće moći više biti prisjednikom glazbe, pak nervozno skoči i reče: „Nema ga koji će moći mjesto zamjeniti.“

Dakle barba Mikula hoće (per forza) da se sam nameće, samo za njegove časti, ali neće, jer kako ga uopće nitko nemari, s toga ni glazbari nijesu dužni da ga vole, premda on misli da su mu glazbari (?) njegovi konobari, detektivi, meglari ili neke prirepine, koje od ambicije uz njega sjede. To ne! jer će se barem ova njegova čast dati lako popraviti. Inače?

U ostalom toliko do znanja koli g. barbi Mikuli toli, tako prozvanom Envenbegu našem šjor Tonu, da se plaćenim ni ne smije zapovjedati u današnjem vijeku, a kamo li dobrovojnim glazbarima.

Nadamo se dakle, da će se zli kaniti čorava posla, i da će pustiti ako imaju malo zdrava razuma, drugim da upravljaju, u kojima će se glazbari naći zadovoljni i pod tim uvjetim glazba opet udarati.

Sinj, 26./II. 1913.

Ne čudite se, što vam se tako dugo ne javljam, jer amo je nastupila neka faza februarske — ljubavi. Protagonistu mačka igra glavom naš preljubljeni načelnik Marović, za koga se do danas ne zna, da li je pravaš, demokrat, (oslobodi ga na gospode!) pristaša hrv. stranke ili uopće svake po malo — dok uloga nježnoga spola narinuta je D.ru Sesardiću, uz nekoliko privrženih drugova. Kako će se stvar razviti i hoćeli debeljuškatom mačku iz Cuvajeve menažerije, sa njegovim rodjenim braćom Franom, i ovoga puta uspjeti, da podvuče šape pa ostane i dalje u pozici patriotskog vrebjanja, ne mogu vam, uza svu dobru volju, ništa proreći. — Pod svaki način javit ću vam tok ove najnovije februarske politike u Sinju. —

Dubrovnik, 25./III. 1913.

U nedjelju na Uskrsenje u jutro prošao je preko place Stijepo Gjivić sa Kalikstom Tadinom. Gjivić je općinski prisjednik, a kaže, da je i naprednjak, a Tadin svak u Dubrovniku pozna. Bio je fratar, a [sad je urednik „Hrv. Dnevnika“. Gospoda su bila veoma vesela, te smješili su se i jedan drugog milo gledali. Narod se čudio, a omladina se pitala je li ovo onaj isti Gjivić, koji je lani pozdravljao štrajkujuće omladinice; je li ovo onaj Gjivić, koji je u banku zvao djake na audijencije; je li ovo onaj toliko razglašeni patriot. Ali tempora mutantur Ono je bilo vrijeme ono, a sad u toliko čestitamo Gjiviću što je našao prijatelja, koji njemu može biti na diku, a narodu je sad i uvijek bio na sramotu. Bat.

Iz Amerike.

Ile-kopuru, veljače 1913.

Upravi „Naprednjaka“, Šibenik.

„Mi ovamo željno očekujemo svaki broj „Naprednjaka“ i pratimo njegov rad. „Naprednjak“ je štovanja vrijedan, te bi se morao svatko nanj prebrojiti, jer je on list koji nas vodi spasu, oslobodjenju. Samo tako i nadalje radite ustrajte na vašem teškom putu, putu koji nas vodi slobodi, oslobodjenju. — Sa demokratskim pozdravom: — Filip Šunde“.

**

„Vatrenim zanosom burno očekujemo vaš cijenjeni list „Naprednjak“ prateći marljivo svaki korak Vašeg rada u ovim dalekim krajevima.

Samo takovim ustrajnim radom, moguće je da rastjeramo onaj crni oblak, koji je pao diljem naše domovine, te nam je narod iza drugih naroda u svem kulturno zaostao. To je jedini put, kojim možemo doći i polučiti uspjeh k cilju, za kojim težimo. To je jedini list za naš narod zapušteni, a osobito za našu mladju generaciju. Zato nitko nebi smio da iza ostane, a da se ne pribroji na vaš list!

Stoga ne klonite duhom, budite nepomični poput klisure u vašem radu, pak će list uhvatiti koren duboki u našem narodu, jer je to jedino glasilo, koje sije dobro sjeme u našoj zemlji, koje će znatnim plodom uroditi. Tješimo se zbog današnjeg kobnog i obsadnog stanja, koje vlada u miloj nam domovini; jer svako potlačivanje radja krasnom željom za slobodom. — Valja da bolji dani dodju i sunce pred naša vrata grane

Širite liberalni moral kroz vaše glasilo, e da očelicitate i obodrite naš izmoždjeni i zapušteni narod; to nek vam bude glavnim, geslom! — Živom i željeznom voljom radite proti svakom clerikalnom zasljepljivanju; jer oni su, najveća narodna rak rana, od koje vaš narod boluje i strada.

Bilježim se najvećim štovanjem. Vaš istomimljenik Ivan Letica Nikolin; radnik“.

**

„Naprednjak“ mi se osobito dopada. Razbijen je led našeg narodnog mraka, ali sada treba razviti akciju, da se udje u dušu široke narodne mase. Naše prilike ovamo nijesu, kako ih vi od tamo gledate, ali one mogu biti mnogo bolje. Ja sam prije pet godina pokrenuo „Tribunu“, mogu reći iznio je na svoja ledja, a danas sam dosljedan, sa vama u borbi za zajedničke nam Idejale. Vaš Steva Bogdanović.

**

Ova pisma i dopisi, koji nam danomice stižu iz Amerike skupa sa točnim predplatama, novčanim podporama za proširenje lista, dobrovoljnim doprinosima (kao onaj od K 100 sakupljen na naš apel za Ujevića po „Slobodnoj Tribuni“, kako je bilo javljeno zadnji put) — najbolje posvjedočuju, koliko je našim vrijednim sinovima u dalekoj Americi domovina na srcu, a ne samo na jeziku i kako su oni na sve žrtve spremni, e da narodu svome pomognu i da ga podignu, prosvjetle, oslobode. Evala našim vrijednim i vatrenim rodoljubima iz Amerike. Ugledajmo se u njih! — Od. Ur.

Vodice, veljače 1913.

motto: „Quando Liza parla, Giacomo deve tacere“.

Amošnja nadučiteljica Liza ovih poklada odbila je molbu načelnika i družine, te zapriječila da se u općinskoj dvorani drži zabava odličnijih obitelji u mjestu. Obćina se je obratila na Pokrajinsko Školsko Vijeće za dozvolu. Tom prigodom ravnateljica Liza, premda je dobila obavijest nije htila priopćiti obćini, „za ne dati gusta“ odličnijim varošanima. U subotu poslije jedanaeste ode ona sa svojim ober-rešpicentom pješke u Šibenik, gdje je sprovela poklade, te u čistu sriedu nije ni predavala, kako je to došlo do znanja i g. Sinčiću. Kada su se povratili

sretni supruzi nadjoše malu nesreću, koja im se zbila kod prijatelja Ferdinanda; i riječ po riječ — udri za malo nedošlo do šaka, te da ih ne dojde vjerovnica Matija pomiriti u začaš i naopako. Ovom je zgodom g. Liža svoj lijepi prstić desne ruke stavila na nos i rekla: „Quando Liza parla, Giacomo deve tacere“ jer oboje uvijek govore puljiški . . .

Ova upraviteljica i ober-učiteljica Liza jutrom i popodne nedade djevojčicama ući u školsku zgradu prvo nego ostrugaju nože jedna po jedna, te suknicom otaraju cipele; tek tada jih pusti u školu. Pa da i to izvadjaju po ljetu; ali po zimi, po kiši, po ledu i svakom vjetru, to je pogibeljno. Znamo da nema djece, pa nezna ni za smilovanje. Zato su mnogi roditelji došli i prigovorili, kako je bez srca. — Ovoliko za sada. — Videant consules! Pučanin.

Priopćeno iz Tribunja.*)

Tribunj, 16./3. 1913.

U „Hrv. Riječi“ br. 803. jedan lažac, a to don Mate Berač hoće da s tudjim poštenjem opere svoju sramotu i da zaniječe, što je rekao s oltara: da nema u našem mistu pošena čovjeka, ni žene, ni cure i da se Ivan Šognara služi sa potpisima devetorice. To je laž što Don Mate proti njemu piše, jer je on čovjek pošten i pravedan, a nije kao Don Mate

Joso Grubišin glavar sela
Jakov Štampelija seoski pristav

*) Za ovo priopćeno uredništvo ne odgovara.

Bilješke.

Nejunačkome vremenu u prkos! — izlazio je naš „Naprednjak“ još kao list H. P. N. S. te je od časa, kad je pisac ovih redaka u br. 40. god. 1912. pod tim naslovom pozdravio novu „misao nacionalističke omladine, misao Narodnog Ujedinjenja Srbohrvata (i Slovenaca)“, naš list podupirao je svaku omladinsku akciju ponajprije u „Omladinskom glasniku“, kao posebnoj rubrici lista, a zatim je „Naprednjak“ udario novim nacionalističkim smjerom, te je uz spomenuto bojovno geslo našeg Vojnovića započeo intezivnije da radi. Kad su nekidan na zahtjev mnogih vidjenijih nacionalističkih saradnika „Naprednjaka“ bile sa strane redakcionog odbora srediene neke neurednosti u uredništvu i tiskari, nastavio je naš list svoj rad u naprednom i bojovnom duhu, te će u pravcu jugoslavenskog nacionalizma i u buduće neustrasivo i neodvisno raditi za oslobodjenje i blinštenog nam naroda, podupirući svaku ozbiljniju akciju omladine, dok se ova konačno ne organizuje.

Nejunačkom vremenu u prkos — radili smo dakle svi mi, kojima je borba oko Ujedinjenja i Oslobodjenja narodnog prvi zavjet i radići ćemo neumorno u prkos progonima i nečuvanim zaprijetama, kojima ni jedan broj „Naprednjaka“ nije utekao od kad je (u rujnu prošle godine) udario ovim novim i neodvisnim pravcem.

Pozivljemo stoga sve sumišljenike i neodvisne rodoljube, koji su nas člancima, dopisima i dobrovoljnim doprinosima za proširenje lista pomogli, osobito naše dične sinove iz Amerike, da naš list što više šire i naš teški rad svim silama potpomognu.

Podupirateljima posebno preporučamo, da nam skupa s dobrovoljnim doprinosima za proširenje lista naznače i osobu, koju žele na naš list predplatiti, e da novac ne bude samo darovan u fond lista; jer i ako smo izvrgnuti silnim štetama usljed redovitih zapljena i teškom radu i progonima, ne žalimo ni truda ni troška, a radi ideje i spasa jedinstvenog nam naroda.

„Jugoslavenski djački ferijalni savez“ za podupiranje djaka na putovanjima obratio se u ime cjelokupnog djaštva molbom

na gradjanstvo i rodoljubna društva, da podupru djake novčano (preko sabirnih araka) i da im inače dodju u susret pri putovanjima, koja su vrlo korisna i vrlo potrebna djacima radi boljeg upoznanja našeg naroda i naše zemlje. Savez je razaslao svoje proglose i pravila svim novinama (Naš list, koji izlazi, samo jednom sedmično, nije mogao tiskati ih radi premalenog prostora. Op. Ur.), pa i mi toplo preporučamo našem gradjanstvu ovu djačku akciju.

U Splitu je prigodom nedjeljne manifestacije u prilog balkanske braće radi pada Drinopolja uapšeno 9 osoba. Sva su devetorica pridržana u zatvoru, te su osudjeni od c. k. poglavarstva po Bachovoj patenti: jedan na 1 dan, jedan na 2 dana, jedan na 7 dana, a pet na 6 dana, te su svi tuženi drž. odvjetništvu.

Splitsko c. k. Poglavarstvo zabranilo je gradjanima, da kroz tri mjeseca ne smiju kititi ni iluminirati kuće, ni prozore pod zapelom globe ili zatvora do 14 dana, sve to — u ime „reda i mira“.

Splitski načelnik Katalinić mora da ide pred sud u Klagenfurt. Na predlog državnog odvjetništva u Splitu, bio je određen sudbeni dvor u Celovcu (Klagenfurt) da drži rasprava proti splitskom načelniku g. Vicku Kataliniću i općinskom g. Marinu Šegviću, radi govora što ga je načelnik držao prigodom manifestacije u slavu trijumfa naše balkanske braće. Dan rasprave još nije određen.

Srpska književna zadruga. — Kako je kraj Marta kraj računске godine Zadrugine, mole se svi poverenici i zadrugari, koji još nisu poslali uloge za XXI kolo (1912), da to izvole ogmah učiniti, kako nebi izgubili zadrugarska prava.

Sa ratišta.

Austro-Ugarska mornarica ušla je u Crnogorski Bar, te tu očekuje ostale brodove velesila. Čuje se da je i Francuska u zadnji čas odlučila sudjelovati demonstraciji mornarica na izričitu želju Rusije, koja hoće da trojni sporazum u toj demonstraciji bude moćno zastupan, da bi time zapriječio pretjerane korake trojnog saveza. U internacionalnoj flotilji, koja će prirediti demonstraciju, zastupana je Austro-Ugarska sa 3 velika ratna broda, 1 brzim krstašem i 3 torpeda razarača; Italija sa 2 velika ratna broda i jednim krstašem; Engleska sa 1 velikim ratnim brodom i 2 krstaša; Francuska sa jednim krstašem, a Njemačka isto sa jednim krstašem.

Megjutim bečki krugovi nervozno naglasuju, da megju velesilam ne postoji još nikakva jednodušnost o formi akciji te demonstracije, i boje se da sile Trojnog Sporazuma cijelu evropsku akciju osujete da se time dađe vremena Crnojgori, da osvoji Skadar i da time stavi Europu pred gotov čin. Prevladava bojazan, da će nakon zauzeća Skadra odluka reunije poklisara velesila o pripadnosti Skadra — biti bezmoćna.

Beč: Reichspost prima iz Beograda ovo: „List „Balkan“ žestoko napada Austriju, govoreći kako se ona pred Evropom pravi zaštitnicom Albanije. Ona određuje granice Albanije, ne obzirujući se, vrijedjaju li se time životni interesi Srbije i Crnogora. Nu, ako se Evropa preslaba da prisili Austriju, da se ustavi, učiniće to Crnogora i Srbija viknuvši Austriji: „Dosta, već si dajet!“ Zat izmedj Austrije i Srbije neizbježna je. U smo učinili na opću cestvo i tako pak ćemo raznijeti na komale i Austriju! Svrhiti se jedar rat, sad se spremaju na drugi. Nikada neće ispuniti ono, što Austrija želi i zahtijeva“.

Skadar je pao? Po jednoj šifriranoj brzjojavi, koja je stigla jučer na večer u Split te po privatnim vijestima iz Bara, zauzeli su Srbi i Crnogorci još prekjučer

Skadar, Taraboš, i Brdicu; Taraboš, Skadar i Brdica nalaze se u rukama Srba i Crnogoraca. Turci su na svim linijama potisnuti.

Iz mjesta.

D.r Mate Kaleb, naš prijatelj vjenčao se ovih dana sa milovidnom g.com Zlatom Poppl iz Zagreba. Častitamo.

Mili gost.

U tamnici našega suda nalazimo ovoliko sedmica mladi „veleizdajnik“. — Ignjat Job. Ovaj rodoljubni mladić, gimnazijalac iz Dubrovnika, bio je osudjen sa drugim nacionalistima radi nedavne „veleizdajničke“ afere u Cavtatu. Mladom našem drugu, koji u utorak svršava svoju kaznu i premda je većno slomljen doprinosi našim ideji, tešku žrtvu, uz vrhu poziva izražavamo našu sudiljenje i čestitke.

Šibenik će se okitati kancijara i sagovima, usvijetliće prozore da svi misle da je Skadar pao, a svi Turci iz njega protjerani. Ne bude li nam dano, da kitimo kuće i prozore, da se Šibenik i Šibenčke zatakunuti cvjet na svoje grudi onog dana i nositi ga osam dana u znak narodnog veselja, što po malo nestaje Turaka iz našeg pitomog doma.

Mladost nek uzme stvar na brigu!

„Hrvatska Riječ“, organ slobodoumnog dijela stranke prava, poslije nekih prebrđenih neprilika u krilu same stranke, izlazi sutra pod svojim starim imenom. Urednik je novi već ovdje, g. Ilija Despot, pravnik.

Drugi dio stranke, čujemo, izdavaće svoj list „Katoličku Hrvatsku Riječ“. Al ne jamčimo za ovu vijest.

Kazalište. Iz splitskih novina saznajemo, da će u Splitu započeti ovog mjeseca gostovanje osječke operete, a da će sredinom svibnja gostovati zagrebačka opera. Upozoravamo na ove vijesti našu općinu i preporučamo joj da se živo zauzme kako bi i za Šibenik predobila ova dva naša umjetnička društva, a osobito operu. Naš je grad željan dobre glazbe a općina bi morala uznastojati da i vlastitom novčanom žrtvom omogući gradjanstvu umjetnički užitak, koji nam je uvijek u obilju podavala zagrebačka opera.

Boja Stošić-Pačelo. Našeg sumišljenika i prijatelja Krstu Stošića Pačela zadesi golemo nesreća smrću dobre mu žene Boje. Podlegla je operaciji. Našem prijatelju Krsti iskreno saučestuje, a pokojnici vječni mir!

Uredimo perivoj. I prošle godine pisali smo o tome, da se naš perivoj zgodnije uredi. I obzirom na gradjanstvo, kao i obzirom na sve to više rastući broj djaka osjeća se već, a osjetit će se i još više tješnoću perivoja. Mi smo pisali da bi se tomu moglo doskočiti u dostatnoj mjeri time, da da bi se ili odstranio zeleni plot, što ogradjuje pojedine odjelke u srednjem dijelu perivoja, ili ga se poteglo što više unutra. Svakako bi se dala vrlo lako jedna stvar učiniti, a to, da se poveća broj sjedalica i da ih se namjesti na način, da ne prelaze liniju plota, čime ni one, ni oni koji na njima sjede nebi smetali drugima što šetaju, a za šetnju bi bio širi prostor.

Publika je već stala tražiti hlada u perivoju, a prije neg nastupe vrući dani ljetni, bilo bi dobro naš gradski nasad urediti, da gradjanstvu bude što udobnije.

A kad će se urediti Paklina i puti na njoj?

Književnost.

Na prikaz: primili smo Srpski književni glasnik od 15 Marta br. 292. — Sa držaj mu je lijep. U njemu su zastupani uz srpske i hrvatski pisci. Ima i Tresičeva pjesma „Na Kosovu“. Preporučamo ovaj glasnik.

Primili smo Veda, reviju za znanost i kulturu, god. III. br. 2. U njoj su odgovori na anketu o Jugoslavenskom pitanju. Preporučamo.

Dalje: Vseučilište v Trst, Vlad. Knaflič, brošura o pitanju sveučilišta u Trstu. Pisac u njoj zastupa u tom pogledu naše stanovište. Preporučamo.

Pučka Tiskara

obavlja brzo i cijene

sve tiskarske radje.

Preuzima
novčane uloge

te ih ukamaćuje sa

$4\frac{1}{2}\frac{0}{0} - 4\frac{3}{4}\frac{0}{0}$

na uložne knjižice.

Dionička glavica
80 milijuna

Središnjica u PRAGU,
utemeljena god. 1868.

Pričuvne zaklade
23 milijuna

Živnostenská Banka Podružnica u Trstu

Brzojavni naslov:
„Živenstenská“

VIA NUOVA N.º 29.

Telefon:
N. 2157 — 1078

Uloge u
TEKUĆEM
računu
ukamaćuje prema
sporazumu.

IZVRŠUJE SVE BANKOVNE POSLOVE.

7-52

Lav N. Tolstoj.

„Živi Trup“

drama u šest čina i dvanaest slika.

Cijena 60 para (s poštom 70 para). — Može se dobiti kod

„PUČKE TISKARE“

D.r V. Iljadica i drugovi
Šibenik.

Čast mi je javiti p. n. cijenjenom općinstvu, da sam otvorio u „Širokoj Ulici“, u prizemlju kuće R. Vlahov, svoju moderno uređenu

SLASTIČARNICU

opskrbljenu najbiranim slatkišima, kao što inim predmetima, koji u slastičarnu spadaju: Izragujem na potpuno zadovoljstvo sve vrsti slatkiša prigodom ženidbe, krštenja i t. d.

Preporučam za mnogobrojni posjet i bilježim se 11 **Stevo Mandić.**

OBJAVA

Čast mi je staviti do znanja mojim štovanim mušterijama i cijenjenom općinstvu da sam moj „Hotel Krka“ premjestio na njegovo staro mjesto, to jest gdje se je u zadnje vrijeme nalazio „Hotel Velebit“ koji sada prestaje.

Preporuča se naklonosti starih prijatelja i cijenjenog općinstva, koji će u „Hotelu Krka“ naći sve najmodernije konforte.

Sa veleštovnjem
FRANE CRLJENKO

34

LADJA NA MOTOR

duga osam metara, motor americkanski 11 HP.
nova, elegantno sgradjena, 5

PRODAJE SE ODMAH.

Za informacije obratiti se: F.lli AMIGONI,
Trst.: Via Madonna del Mare 6, p. t.

PIO TERZANOVIĆ

Šibenik

Velika zaliha za zimsku sezonu

MUŠKIH ODIJELA

Najmodernijeg kroja uz vrlo

umjerene cijene 13-52

NE BOJI SE UTAKMICE.

HRVATSKA VJERESIJSKA BANKA — PODRUŽNICA ŠIBENIK

Centralka DUBROVNIK. Podružnica u SPLITU i ZADRU - DIONIČKA GLAVNICA Kr.

2.000.000 - PRIČUVNA ZAKLADA U PRITIČCI 250.000

BANKOVNI ODJEL

PRIMA ULOŽKE NA KNJIŽICE U KONTU KURENTU I ČEK PROMETU; ESKOMPTUJE MJENICE, OBAVLJA INKASO, POHRANJUJE I UPRAVLJA VRIEDNINE. DEVIZE SE PREUZIMLJU NAJKULANTNIJE. IZPLATE NA SVIM MJESTIMA TU I INOZEMSTVA OBAVLJAJU SE BRZO I UZ POVOLJNE UVJETE.

MJENJAČNICA

KUPUJE I PRODAJE DRŽAVNE PAPIRE, RAZTERETNICE, ZALOŽNICE, SREĆKE, VALUTE, KUPONE. PRODAJA SREĆAKA NA OBROČNO ODPLAĆIVANJE. OSJEGURANJE PROTI GUBITKU ŽRIEBANJA. REVIZIJA SREĆAKA I VRIEDNOSTNIH PAPIRA BEZPLATNO. UNOVČENJE KUPONA BEZ ODBITKA. - - - -

13-52